

Madis Timpson
Justiitsministeerium

Teie 21.05.2024 nr 10-4/4356-1
Meie 17.07.2024 nr 3

Eesti Krediidandjate Liidu arvamus uue tarbijakrediidi direktiivi (2023/2225/EL) ülevõtmise valikute kohta

Lugupeetud Madis Timpson

Täname Teid, et pöördute Eesti krediidituru osaliste poole saamaks arvamust ja tagasisidet uue tarbijakrediidi direktiivi (2023/2225/EL) ülevõtmise valikute kohta.

Käesoleva kirjaga edastab kommentaarid MTÜ Eesti Krediidandjate Liit (EKAL), mille liikmeteks on Eesti suuremad pangavälised krediidiandjad (ESTO, IPF Digital, Creditstar Group, BB Finance, Ferratum). Organisatsiooni peamisteks eesmärkideks on finantsteenuste sektori arendamine, ausa konkurentsi tagamine ning regulatiivse raamistiku parandamine. Me soovime kaasa aidata Eesti finantssektori õiglase, prognoositava, võrdse ja konkurentsivõimelise õigusraamistiku edendamisele.

Eesti krediiditurg on juba praegu üks reguleeritumaid Euroopas ning siinsetele ettevõtetele kohaldatakse rangemaid nõudeid võrreldes näiteks kehtivas Euroopa tarbijakrediidi direktiivis sätestatuga. Täiendavate piirangute kehtestamine ei jääks üle-euroopalisel laenuturul märkamata ja see tõukaks Eesti finantsregulatsioone konservatiivse äärmuse suunas, mis võib kahjustada nii investeerimishuvi, konkurentsi kui ka Eesti mainet. Laenuvõlgnevuste näitajate poolest on Eesti üks vähem probleemsemaid riike Euroopas ([Euroopa Komisjoni raport, september 2023](#)).

Keskendumaks õiglasele tasakaalule tarbijakaitse ja krediidiandjate vajaduste vahel, tuleks kaaluda vaid selliste meetmete rakendamist, mis peaksid paremini ära hoidma tarbijate ülelaenamist, tagama tarbijatele juurdepääsu vajalikule krediidile ja parandama veelgi krediidiandjate võimalusi hinnata täpsemalt laenuaotleja maksevõimet. Oleme selgel seisukohal, et Eesti tarbijakrediidi turule ette heidetud murede peamiseks lahenduseks on positiivne krediidiregister.

Uus Euroopa tarbijakrediidi direktiiv on oma iseloomult suunatud maksimumharmoniseerimisele, mis tähendab, et liikmesriikidel ei ole võimalik direktiivi ülevõtmisel näha ette ei leebemaid ega rangemaid lahendusi võrreldes direktiivis sätestatuga. Üldjoontes toetab Eesti Krediidandjate Liit seda suunda ja toetab direktiivis kirjapandut.

Järgnevalt anname valikuliselt tagasiside Teie kirjas välja toodud valikukohtadele ja küsimustele.

Kohaldamisala (art 2)

EKAL ei pea vajalikuks ega võimalikuks direktiivi reeglite laiendamist lepingutele, mis on direktiivi kohaldamisalast välistatud. Uue direktiivi ülevõtmisel tuleb piirduda direktiivis määratletud kohaldamisaladega.

Leiame, et direktiivi põhjenduspunkt 13 ei anna õigust laiendada direktiivi kohaldamisala valdkondadele, mis on direktiivi art 2 p 2 kohaselt sõnaselgelt direktiivi kohaldamisalast välja jäetud. Selline lähenemine kahjustaks konkurentsi erinevate liikmesriikide ettevõtjate vahel ning oleks vastuolus direktiivi eesmärgiga saavutada maksimaalne harmoneerimise tase ja aidata kaasa finantsteenuste vabale liikumisele. Direktiivi põhjenduspunktis on seda selgelt ka rõhutatud: „Selleks et tagada kõikide liidu tarbijate huvide kõrgetasemeline ja samaväärne kaitse ning luua hästi toimiv siseturg, on vaja täielikku ühtlustamist. Seetõttu ei tohiks liikmesriikidel lubada säilitada ega kehtestada riigisiseseid õigusnorme, mis lahknevad käesolevas direktiivis sätestatutest, välja arvatud juhul, kui käesolevas direktiivis on sätestatud teisiti.“ Seega ei ole liikmesriikidel õigust kehtestada norme, mis lahknevad direktiivis sätestatust.

Seega ei nõustu me sellega nagu saaks tasumisega edasilükkamise allutamine uue direktiivi reeglitele olla diskussiooni esemeks. Art 2 p 2 (h) sätestatud tingimustele vastavad tasumise edasilükkamise juhtumid on direktiivi kohaldamisalast igal juhul välistatud ning seega ei saa seda regulatsiooni laiendavaid norme siseriiklikus õiguses kehtestada.

Seejuures leiame, et art 2 p 2 (h) alapunktis (ii) nimetatud piiratud tasudeks maksetega hilinemise korral saab pidada VÕS § 113² sätestatud sissenõudmiskulusid ja VÕS § 113 lg-s 1 sätestatud viivist.

Samuti leiame, et reklaamipiirangud tuleks üle vaadata kõiki krediidilepinguid silmas pidades (mitte ainult alla 200-euroste krediidilepingute, intressivabade krediidilepingute ning krediidilepingute puhul, mille kohaselt tuleb krediit tagasi maksta kolme kuu jooksul ja mille eest nõutakse kõigest väheolulisi tasusid) ja nõudeid tuleks kohaldada kõikide tarbijakrediidilepingute puhul ühetaoliselt.

Samale seisukohale asume küsimuses, mis puudutab krediidivõimelisuse hindamist arvelduskonto jäägi ületamise korral ja määratud tagasimaksega deebetkaartide osas. Need krediiditooted ei erine olemuslikult nn krediidikonto lepingutest, kus tarbijal on võimalik saada krediiti eelnevalt otsustatud krediidilimiidi piires. EKAL pooldab õiglast ja võrdset regulatsiooni ning lähenemist, kus krediidivõimelisuse hindamise nõudeid rakendatakse sarnaste krediiditoodete puhul ühetaoliselt. Põhjendamatute erandite kehtestamisega võib kaasneda olukord, kus asutakse propageerima ja eelistama kindlat tüüpi krediiditooted (nt määratud tagasimaksega deebetkaart), mis ei pruugi vastata tarbija vajadustele ega olla tema tegelikes huvides. Samuti võib see moonutada turuolukorda, kus eelise saavad krediidasutuste ja makseteenuse pakkujate poolt pakutavad krediitkaarditooted. EKAL-i ootus on suunatud selgetele reeglitele, mis võimaldaks ühetaolist arusaamist sellest, millal ja millises mahus tuleb hinnata krediidivõimelisust.

Reklaam (art 7, 8)

Leiame, et Eesti reklaamiseadus (RekS) tuleks viia kooskõlla uue direktiivi sõnastusega, loobudes direktiivis nimetatata keeldudest ja piirangutest. Direktiivi eesmärgiks on valdkonna maksimaalne harmoneerimine, et tagada siseturul finantsteenuste vaba liikumine. Selleks peaksid krediidiandjad saama oma krediiditooted võrdsetel tingimustel ka reklaamida, näiteks tuleks ära kaotada RekS § 29 lg-st 10 tulenevate erandite tegemine elamukinnisvaraga seotud laenudele ja krediitkaartidele.

EKALi hinnangul on praegust RekS-i turuosalistel keeruline mõista ja rakendada. Samuti ei arvesta seadus juba mõnda aega ei muutunud turuolukorra ega uute infokanalitega, mitmed piirangud ei ole enam asjakohased.

RekS § 29 lg 9 kohaselt on tele- ja raadioprogrammis keelatud reklaam, millega teavitatakse valmisolekust anda tarbija käsutusse krediidilepingu alusel rahasumma või vahendada selliseid lepinguid. Direktiiv sellist keeldu ei sisalda ning see ei ole osutunud ka praktikas efektiivseks ega eesmärgipäraseks, pigem kitsendab see tarbijate võimalusi saada teavet turul eksisteerivatest võimalustest.

Juba pikemat aega on väga oluliseks infokanaliks kujunenud Google, mille abil inimesed püüavad leida enda jaoks vajalikku infot ning teha läbikaalutud otsuseid. Finantsteenuste kontekstis aitab näiteks Google'i otsing teha informeerituma valiku turul pakutavate krediiditoodete seast. Google keskkonnas asutakse otsima laenuinfot reeglina olukorras, kus laenuvõtmise huvi ja vajadus on inimesel juba selgelt olemas. Tarbija ei tee laenuvõtmise otsust lähtuvalt Google Ads keskkonnas ilmuvast reklaamist, vaid vastavalt oma vajadusele, kasutades otsingumootoris kindlatele tunnustele vastavaid märksõnasid (nt „väikelaen“). Seega võib järeldada, et pigem aitab Google'is kajastatav info tarbijal kaardistada laenuandjaid ja -tooteid, luua vastava võrdlusbaasi ja soodustada seeläbi ka konkurentsi.

Google Adsi keskkonnas on aga kuvatavale infole seatud tähemärkide piirang, mistõttu on võimatu avaldada seal kogu infot, mida nõuab reklaamiseaduse § 29 lõige 3¹. Tõenäoliselt reklaamiseaduse praeguse versiooni koostamisel lähtuti selle nõude kehtestamisel klassikalisest trükireklaamist, kus piiranguid tähemärkide arvule seatud pole. Paraku puudub Eesti reklaamimaastiku mõjutatud rühmadel võimalus dikteerida reklaami avaldamise tingimusi Google Ads keskkonnas. Samas võib kindlalt väita, et Google jääb ka edaspidi üheks olulisemaks infokanaliks, kust tarbijad saavad infot erinevate finantsteenuste kohta.

Sellest tulenevalt soovitab EKAL tarbijakrediididirektiivi ülevõtmise käigus kohandada reklaamiseaduse sätteid selliselt, et tarbijakrediidireklaam oleks võimalik ka Google'i piiratud infoväljaga reklaamikeskkonnas. EKAL on päri seaduse algse eesmärgiga anda tarbijale finantstoote valikul võrdlemiseks vajalikku infot ning teeb ettepaneku uuendada reklaamiseadust punktiga, mille kohaselt piisaks elektroonilises keskkonnas reklaami juurde teksti „Tutvu tingimustega siin“ lisamisest, mis omakorda suunab huvilise ühe klikiga lehele, kus on esitatud RekS § 29 lõike 3¹ tingimustele vastav tüüpiline näide või muu asjakohane teave. Sellist lähenemist toetab ka direktiiv („Digikanalite puhul võib osa tüüpilises näites sisalduvast standardteabest esitada klõpsamise, kerimise või üle libistamise teel.“).

Peamised praktilised probleemid seoses RekS §-ga 29 on alljärgnevad:

- a) vastutustundlikkuse ja tasakaalustatuse kriteeriumid on subjektiivsed (puudub õigusselgus ja -kindlus);
- b) finantsteenuse reklaami sisu ja vormi piirid on endiselt ähmased (sõnaline vs kujunduslik teave);
- c) järelevalvepraktika on olnud kohati vastuoluline ja sõltunud menetluse läbiviija subjektiivsest tõlgendusest, mis ei ühti alati turul valitseva praktika või arusaamaga;

d) RekS § 29 lg 3¹ kohane tüüpiline näide tarbijakrediidireklaamides ei täida oma eesmärki – see jääb vähese finantskirjaoskusega tarbijale arusaamatuks ning tüüpilises näites avaldatud numbritega on võimalik erineval viisil manipuleerida;

e) vaidlused reklaami mõiste üle seoses asjaoluga, et reklaami avalikustamise kanalid ja võimalused on avardunud;

f) RekS § 29 on juba aastaid põhjustanud krediiditurul ebavõrdset olukorda, sest ettevõtetele suunatud laenu reklaamidele kehtib oluliselt vähem piiranguid kui tarbijakrediidi omadele. See on ajendanud mõningaid turuosalisi lisama kunstlikult oma toodete valikusse ka „äri laenu“, et sellele reklaamis viidates pääseda tarbijakrediidile kehtivatest reklaaminõuetest.

EKAL pooldab õiglast ja võrdset regulatsiooni nii tarbija- kui ettevõtluskrediidile.

Soovime ka rõhutada, et tarbija ei tee laenuvõtmise otsust lähtuvalt reklaamist, vaid vastavalt oma vajadusele. Selleks kaardistatakse turul nähtuvad või tarbijale teadaolevaid teenusepakkujad, kellega alustatakse lepingueelseid läbirääkimisi – laenuvõtmise otsus kinnitatakse alles laenulepingu allkirjastamisel või hetkel, mil tarbija väljendab tahet olla lepingutingimustega seotud. Ka pärast lepingu sõlmimist on tarbijal võimalik 14 päeva jooksul oma tahteavaldus tagasi võtta ehk kasutada VÕS §-st 409 lg-st 1 tulenevat taganemisõigust. Krediidiandjatele pandud kohustused ning tarbijatele tagatud õigused on tõstnud oluliselt tarbijate finantsteadlikkust ning loonud olukorra, kus tarbijal on võimalik hoolikalt kaaluda nii laenuvõtmist kui sellega seotud võimalikke tagajärgi.

EKALi hinnangul on tarbija jaoks alati parim lahendus, kui talle pakutakse huvipakkuva toote või teenuse kohta kanaliülesest rohkem infot (tagamaks, et tarbija otsus ei sünni mitte pelgalt kaubamärgi, vaid toote/teenuse omaduste võrdluse tulemusena). See on vajalik eeskätt tarbija majandushuvide kaitse ja informeerimise seisukohalt, võttes arvesse mh tarbijakaitseseaduse § 4 lg 1. Seega oleks mõistlik kaaluda piirangute vähendamist tarbijakrediidireklaamile ning anda laenuandjatele võimalus tutvustada toote omadusi ja eripärasid, mille põhjal tarbija saaks teha informeerituma ja kaalutletuma otsuse.

EKAL leiab, et finantsteenuse reklaami piiranguid tuleb Eestis leevendada ning muude täiendavate piirangute kehtestamist, mida ei ole direktiivis ette nähtud, tuleks vältida. RekS § 29 lg 7 sätestab juba praegu, et tarbijakrediidi reklaam peab olema vastutustundlik ning tasakaalustatud ega tohi jätta muljet, et tarbijakrediidi võtmine on riskivaba ja lihtne võimalus finantsprobleemide lahendamiseks, ega kallutada tarbijaid läbimõtlematule laenuvõtmisele. Seega puudub vajadus kasutada direktiivi art 8 p-s 8 sätestatud võimalust ning luua selle pinnalt kehtivasse õigusesse täiendavaid piiranguid.

EL tarbijakrediididirektiivi ülevõtmise käigus on näiteks Lätis planeeritud seni kehtinud reklaamipiiranguid vähendada, Tarbijakaitseseameti ja Majandusministeeriumi eestvedamisel on vastav protsess seal juba käimas.

Piisavad selgitused (art 12)

EKAL-i hinnangul võiks võlaõigusseaduse § 403⁵ sisaldada proportsionaalsuse põhimõtet, mille kohaselt tarbijale antavate selgituste sisu ja ulatus võib erineda olenevalt krediidilepingust,

tarbijast ja krediidi suurusest. Näiteks ei pruugi olla põhjendatud tarbija lepingueelse teabega ülekoormamine olukorras, kus tarbija on juba korduvalt kasutanud sama krediidiandja või kredidivahendaja poolt pakutavat finantsteenust ning seetõttu märksa teadlikum selle teenuse olemusest.

Nõustamisteenused (art 16)

EKAL toetab ühetaolise regulatsiooni kohaldamist, kuivõrd nõustamisteenuse olemus on kõikidel juhtudel sarnane. Küll aga ei pea EKAL vajalikuks direktiiviga pakutavate lisapiirangute seadmist.

Krediidivõimelisuse hindamine (art 18)

EKAL-i hinnangul võib krediidivõimelisuse hindamiseks nõutavate andmebaaside loetlemine seaduse tasandil luua vajalikku õigusselgust ja olla krediidituru kõigi osapoolte huvides. Eelduslikult võimaldaks see andmebaasi omanikel ja kasutajatel (isikuandmete vastutavatel töötajatel ja volitatud töötajatel) hõlpsamini selgitada ka andmetöötamise eesmärgi. Siinkohal ei saa siiski jätta märkimata andmebaaside kasutamist puudutavaid üldisi probleeme:

- 1) jätkuvalt puudub krediidivõimelisuse hindamiseks vajalik peamine andmebaas – positiivne krediidiregister;
- 2) Eesti väiksusest tulenevalt on alternatiivsete andmebaaside valik piiratud, mis seab krediidiandjad sõltuvusse üksikutest teenuseosutajatest, kel on võimalik ühepoolset dikteerida hinnastamist ja andmebaasi kasutamise tingimusi printsiibil „võta või jätta“ (sellega võivad kaasneda erinevad huvide konfliktid);
- 3) andmebaaside sisu, haldamise ja isikuandmete töötlemise nõuete täitmise kvaliteet varieerub sõltuvalt teenuseosutajast.

Positiivse krediidiregistri loomine parandaks märkimisväärselt krediidiandjate suutlikkust viia läbi sisukas krediidivõimelisuse hindamine ja seeläbi aidata kaasa ülelaenamise probleemi lahendamisele.

Sarnane register on olemas juba enam kui kahekümnes ELi liikmesriigis, teiste seas ka meie naaberriikides Lätis, Leedus, Soomes ja Rootsis. Krediidiregistrit peetakse oluliseks vahendiks tarbijate ülemäärase võlgnevuse vähendamisel ja turgu reguleerivatele asutustele vahendiks krediidituru paremaks järelevalveks.

Ilma sellise registrita jääks ülevaade krediiditaotlejate juba olemasolevatest krediidikohustustest endiselt põhinema peamiselt krediiditaotlejate enda poolt esitatud pangakonto väljavõtetele. Kuna kontoväljavõtted ei pruugi sisaldada kõiki olemasolevaid krediidikohustusi, võivad taotlejad krediidi saamiseks esitada krediidiandjale ebaõiget või mittetäielikku teavet. See on täna inimeste ülemäärase võlgnevuse ja viivislaenude peamiseks põhjuseks.

Positiivse krediidiregistri kõrvalmõjuna on ka inimeste privaatsus paremini kaitstud, sest praegu klientide poolt esitatavad kontoväljavõtted sisaldavad ka muud ebavajalikku infot isiku kulude ja ostueelistuste kohta.

Andmebaasid (art 19)

Direktiivi art 10 lg 4 kohaselt tuleks andmebaasides, mis sisaldavad teavet tarbijate krediidilepingute kohta, säilitada teavet vähemalt tarbijate võlgnevuste kohta krediidi tagasimaksmisel ning krediidi liigi ja krediidiandja nime kohta. Sellise andmekoosseisuga registriteks võib täna Eestis pidada maksehäireregistreid, kuid üksnes tinglikult, kuna need ei kajasta üksnes teavet krediidilepingute kohta, vaid ka mistahes muudest võlasuhetest tulenevate võlgnevuste kohta ning selles andmete kajastamine ei ole kohustuslik.

Teatavasti on Rahandusministeerium koostamas eelnõu positiivse krediidiregistri loomiseks. Leiame, et diskussioon registris kajastatavate andmete osas ongi mõistlik läbi viia vastava eelnõu menetlemise raames. Seniste teadmiste baasil toetab EKAL krediidiandmebaasides järgmiste andmete säilitamist:

- 1) lepingu sõlmimise aeg ja krediidilepingu kehtivus (krediidi lõpptähtaeg);
- 2) krediiditaotleja tuvastamist võimaldavad andmed (isikukood);
- 3) krediidi tüüp (näiteks hüpoteeklaen, väikelaen, liising, krediitkaart, käendus) ja valuuta;
- 4) isiku roll lepingu raames (krediidivõtja, kaastaotleja, käendaja);
- 5) krediidipakkuja liik (nt krediidiasutus, erandi alusel tegutsev krediidiandja, krediidiandja, krediidivahendaja, HLÜ, inkasso vm);
- 6) võlgnevuse summa;
- 7) krediidi kasutatud osa;
- 8) krediidi vaba limiit.

Arvelduskrediit (art 24)

Arvestades direktiiviga seatud eesmärgi (valdkonna maksimaalne harmoneerimine, et tagada siseturul finantsteenuste vaba liikumine), ei poolda EKAL arvelduskrediidilepingute puhul rangemate reeglite sätestamist.

Seotud krediidilepingud (art 27)

EKAL ei pea võimalikuks toetada kehtivat õiguslikku regulatsiooni seotud krediidilepingute osas. Kui krediidiandjad (finantseerijad) peavad enda kanda võtma kaupleja maksejõuetusest või kaupade / teenuste puudustest tulenevad riskid, mõjutab see negatiivselt ka tarbijatele pakutavate krediiditoodete tingimusi. Praktikas on esinenud arvukalt probleeme, kus kaupleja muutub maksejõuetuks või „kaob ära“ või keeldub tarbija nõuete lahendamisest aga sellised vaidlused ei tohiks puutuda finantseerijatesse. Kauba / teenuse ja selle müüja valib välja siiski tarbija, kes tutvub kaupleja taustaga ning kauplemiskohas kauba või teenuse kohta antava teabega (nt müügi-, tarne- ja garantiitingimused).

Finantseerija vastutus võiks kõne alla tulla üksnes järgmistel juhtudel: a) kauba / teenuse või selle müüja valis välja finantseerija, või b) tarbijal tekkis kahju tulenevalt mõistlikust uskumisest finantseerija professionaalsusesse, eelkõige kui finantseerija on spetsialiseerunud teatud

kaupade / teenuste ostu rahastamisele. EKAL on seisukohal, et seotud krediidilepingute osas tuleks lähtuda sarnastest põhimõtetest, mis on sätestatud kehtiva võlaõigusseaduse liisingulepingu regulatsioonis (VÕS § 362 lg 3).

Tähtajatud krediidilepingud (art 28)

Artikkel 28 on identne kehtiva direktiivi artikliga 13, mille alusel on sätestatud VÕS §-id 414¹ ja 414², mis näevad ette tähtajatute tarbijakrediidilepingute korralise ülesütlemise erinormid. Leiame, et ei ole põhjust kehtivat regulatsiooni muuta ja toetame selle säilitamist.

Krediidiga seotud kulude piirangud (art 31)

Eesti krediiditurg on juba praegu üks reguleeritumaid Euroopas ning siinsetele ettevõtetele kohaldatakse karmimaid nõudeid võrreldes näiteks kehtivas Euroopa tarbijakrediidi direktiivis sätestatuga. See on tõstatanud korduvalt küsimusi piirangute põhiseaduspärasusest ja Eesti Vabariigi põhiseadusega tagatud õiguste teostatavusest, mis ei aita edendada kuvandit siinsest avatud ja innovaatsilisest finantssektorist. EKAL ei pea põhjendatuks krediidi kulukuse määra (KKM) ülempiiri võimalikku alandamist, kuivõrd see piiraks intensiivselt lepinguvabadust ning selle kaudu ettevõtlusvabadust ja omandipõhiõigust.

KKM võeti kasutusele eelkõige selleks, et hõlpsalt võrrelda mitmeaastaseid laene (nt hüpoteeklaenuid ja liisingud). KKM-i kasutamine lühiajaliste (alla 12 kuud) laenude puhul võib anda moonutatud ülevaate ja viia realiseerimatute või äärmuslike näitajateni. Näiteks [Deloitte'i poolt 2020. aastal läbi viidud uuring](#) tõi näite 9100 € maksva auto lühiajalisest kasutamisest, mis viitab asjaolule, et KKM ei pruugi olla sobiv mõõdik lühiajaliste laenude jaoks (KKM-i lühend inglise keeles APR):

	Cost of the borrowing	APR calculation	APR
20-minute taxi drive	EUR 5	$\left(\frac{9,105}{9,100}\right)^{\frac{365}{20 \cdot 24 \cdot 60}} - 1$	185,908,383%
One-day renting	EUR 33	$\left(\frac{9,133}{9,100}\right)^{\frac{365}{24 \cdot 60}} - 1$	275%
One -week renting	EUR 130	$\left(\frac{9,230}{9,100}\right)^{\frac{365}{7 \cdot 24 \cdot 60}} - 1$	110%

Eestis on KKM piirmäär juba viimaste aastate jooksul läbinud tugeva langusperioodi, kujunedes turul pakutavate tarbimislaenu tingimuste foonil (turg ise reguleerib). Krediidiandjatena saame kinnitada, et KKM-i piirmäära muutumise ja isikute maksekäitumise vahel ei ole olnud mingisugust positiivset korrelatsiooni. Sama nähtub Soome praktikast, mille kohaselt jõuline intressilae alandamine on kaasa toonud pigem võlgnike arvu järjepideva kasvu:

KKM piirmäära kehtestamise peamiseks ajendiks oli seaduse seletuskirja järgi vajadus kaitsta tarbijaid, kes sõlmisid laenulepingu tulenevalt oma erakorralisest vajadusest, sõltuvussuhtest, kogenematusel või sarnasest asjaolust ja kui tehing oli tema jaoks äärmiselt ebasoodsatel tingimustel või heade kommete vastane. Sellest johtuvalt peaks KKM ülempiiri langetamisele eelnema põhjalik analüüs, mille põhjal saaks väita, et suurenenud on laenulepingute sõlmimine tulenevalt tarbijate erakorralisest vajadusest, sõltuvussuhtest või vähesest teadlikkusest. Paraku viimaste tarbijaid puudutavate turu-uuringute põhjal seda väita ei saa.

[Eesti Konjunkturiinstituudi poolt 2023. aasta lõpus läbi viidud uuringu](#) kohaselt olid tarbijad teadlikud laenu võtmisega kaasnevatest riskidest ja ohtudest (nõus 93% vastanuist). Üheksa tarbijat kümnest (88%) teadis kas täiesti või osaliselt, mida tähendavad mõisted nagu krediidi kulukuse määr, intress, võla sissenõudmise kulud, krediidivõimelisus ja muud laenuvõtmisega kaasnevad tingimused ning sama paljud (87%) loevad tarbijakrediidilepingu (nt laen, järelmaks) selle sõlmimisel hoolikalt läbi. Seega teevad inimesed valdavalt teadliku laenuotsuse.

Mida krediidi kulukuse määra ülempiiri alandamine kaasa tooks?

- Kui krediidi kulukuse määra ülempiiri alandatakse, kitsendab see laenude kättesaadavust tarbijatele, kes vajavad tagatiseta krediiti väiksemates summasdes või lühema tähtajaga või kes kõrgema krediidiriski tõttu ei vasta pangandussektori ootustele. Krediidi kulukuse määra ülempiiri alandamine võib kaasa tuua madalama sissetulekuga tarbijate väljatõrjumise finantsturgudel. Näiteks COVID-19 pandeemia ajal kehtestasid mitmed Euroopa riigid (nt Soome, Poola) KKM-iga seotud piiranguid kiirendatud korras, kuid hilisemad analüüsid on näidanud, et suur osa tarbijaskonnast jäi seetõttu vajalikest finantsteenustest ilma, mis aitas kaasa majanduslanguse süvenemisele.
- Madalam intressimäär (sh krediidi kulukuse määr) muudab laenamise küll taskukohasemaks, kuid toob paratamatult kaasa kulutuste suurenemise, sest [madalad intressid stimuleerivad kulutamist](#). Hea näitena on võimalik tuua Soome, kus kolmel korral (2013, 2019, 2023) piirati jõuliselt krediidi kulukuse määrasid. Samas nähtub [Soome statistikast](#), et tarbijad laenavad seetõttu ühe suuremaid summasid. Näiteks jaanuaris 2013 moodustas väljastatud tarbijalaenu kogusumma 13,2 miljardit eurot aga tänaseks on see kasvanud juba 17,8 miljardile eurole, mille üheks põhjuseks on kahtlemata krediidi

kulukuse määra järk-järguline piiramine. Piirangute seadmine ei ole aidanud vähendada ka maksehäireid. Näiteks aastal 2013 oli maksehäireid 1 766 300 ning 2019. aastalt 1 878 700.

- Tarbijad kipuvad madalamate kuludega laenude puhul tagasimakseid edasi lükkama või uusi laene taotlema. Sarnasele järeldusele on jõudnud ka [Maailmapanga eksperdid](#), kes on analüüsinud intressimäärade mõju finantssektorile. Sealjuures leiti, et kuigi krediidi kulukuse ülemmäärasid rakendatakse sageli laenuvõtjate kõrgete intressimäärade vähendamiseks, võib selline poliitika kaasa tuua soovimatuid tagajärgi, mis mõjutab negatiivselt nii kogu pangandussektorit kui ka laenuvõtjaid (lk 16). Samuti võib see viia suuremate laenude võtmisele (lk 12). [Austraalia reservpank \(keskpank\)](#) on leidnud samuti, et madalad intressimäärad suurendavad kulutamist ja laenamist.
- Kavandatav muudatus võib piirata tarbijaskonna juurdepääsu reguleeritud krediiditurule, mis võib tõugata tarbijaid otsima alternatiivseid finantseerimisallikaid (näiteks eraisikutest laenuandjad sotsiaalse meedia gruppides). Sellisel juhul võivad need tarbijad ilma jääda reguleeritud turgudel pakutavatest võimalustest ja (tarbija)kaitsest. Lisaks äärmiselt ebasoodsatele laenuitingimustele riskivad need tarbijad oma isiklike andmete lekkimise ning laenuandja omakohtuga. Illegaalsete laenuandjate kasvu on puudutanud ka Deloitte'i poolt 2020. aastal läbi viidud uuring.
- Kui krediidi kulukuse määra ülempiir on ebamõistlikult madal, vähendab see laenuandjate huvi oma teenuste arendamise vastu. See pärsib konkurentsi ja finantstehnoloogia innovatsiooni, piirab tarbijatele kättesaadavate teenuste valikut ning võimaldab allesjäävatel turuosalistel hoopis hindu tõsta. Laiemalt mõjutab krediidituru kahanemine ka Eesti kogutarbimist ja makromajanduslikke väljavaateid.
- Tänapäevases geopoliitilises olukorras puudub Eestis tegutsevatel pangavälistel krediidiandjatel võimekus kaasata soodsamat raha. Investorite huvi regiooni raha paigutamiseks on madal, mis otseselt mõjutab ka krediidiandjate pakutavate toodete hinda. Juba hetkel moodustab krediidiandjate poolt kaasatud kapitali hind võlakirjaturgudel kolmandiku maksimaalsest KKM-ist, piirmäära alanemisel ja seniste osakaalude muutumisel kaob jätkusuutlikkus ja tekib reaalne eksistentsiaalne risk. Erinevalt pankadest ei ole krediidiandjatel võimalik kaasata hoiustajate raha, kuigi laenude väljastamisega kaasnevad samaväärsed või kohati kõrgemad kulud.
- KKM-i muutmisega ole kuidagi garanteeritud ega loogiliselt põhjendatud, et KKM-i piirmäära alanemisega paraneb tarbijate maksekäitumine (vt eeltoodud Soome näide). Pigem võib KKM-i piirmäära alandamine ja sellekohane kommunikatsioon sisendada ühiskonnas veendumust, et laenamine on edaspidi justkui soodustatud ja mõjuda tarbijatele senisest atraktiivsemalt. Praktika on näidanud, et madalamad laenukulud suurendavad laenamist ja kasutusse võetavaid laenusummasid, mis võib kokkuvõttes suurendada võlgnevuste arvu ja teha ühiskonnale karuteene.

EKALi hinnangul puudub vajadus muudatusteks krediidi kulukuse ülempiiri määratlemisel. Krediidiasutuste poolt eraisikutele antud tarbimislaenude kolmekordne keskmine on selge ja läbipaistev kriteerium, mis on mõjutatud turul tegutsevate suuremate pakkujate vahelisest konkurentsist ning vastab majanduses kehtivale olukorrale. KKM-i ülempiir on Eestis kehtinud pea 10 aastat ning selle aja jooksul on ülempiiri arvutamise aluseks olev määr oluliselt langenud (kui 2014. aasta juunis oli see 101,85%, siis 2024. aasta juuniks oli määr langenud 49,95%-le).

Oluline on seejuures tagada, et Eesti krediiditurul tegutsevad ettevõtted ei satuks Baltikumi kontekstis ebavõrdsesse seisu. Juba praegu on Eesti kehtiv KKM-i ülempiir madalam nii Lätis kui Leedus rakendatavast intressilaest, lisaks on Läti ja Leedu krediidiandjatel võimalik krediidiotsuste kvaliteeti tõsta positiivsete krediidiregistre abil.

EKAL ei näe vajadust täiendavate piirangute kehtestamiseks, kuivõrd see viib kokkuvõttes Eesti finantssektori konkurentsivõime nõrgenemiseni ning võib kaasa tuua turutõrkeid või -takistusi. Kõik täiendavad piirangud või kulud krediidiandjatele kajastuvad ka finantsteenuse lõpphinnas, mistõttu peamisteks kaotajateks oleksid eelkõige teenuste tarbijad.

Äritegevusele esitatavad nõuded (art 32)

EKAL ei pea võimalikuks lähtuda KAVS § 51 lõikes 5 sätestatud regulatsioonist ka muude tarbijakrediidilepingute puhul kui elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingud. Erinevalt elamukinnisvaraga seotud laenudest on muude tarbijakrediidilepingute maht ja pakkujate arv märkimisväärselt suurem, mis muudaks nii suure halduskoormusega nõude täitmise praktikas võimatuks ja see välistaks igasuguse vahendustasude maksmise. Sellise nõude kehtestamine ajendaks leidma võimalusi vahendustasude maksmiseks muul viisil, sh ei ole välistatud varjatud vahendustasude maksmise kokkulepped. EKAL toetab vahendustasude maksmist selgete ja vähekoormavate reeglite alusel, mis tagaks nende läbipaistvuse ka edaspidi.

Töötajate teadmistele ja pädevustele esitatavad nõuded (art 33)

KAVS § 40 lõike 5 alusel kehtestatud ministri määruses sätestatud nõuded on üldiselt asjakohased. Eraldi võib välja tuua järgmised tähelepanekud:

1. Ajakohane oleks täiendada määruse § 3 punkti 4 sõnastust järgmiselt: „tunneb rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise ning rahvusvahelise finantssanktsiooni rakendamise korda“.
2. Määruse § 4 lõike 2 punkti 3 sõnastuse kohaselt peab töötaja tundma ja oskama selgitada krediidilepingu intressi arvutamise ning krediidi kulukuse määra arvutamise korda. EKAL-i hinnangul on ootus, et töötajad tunneksid krediidi kulukuse määra arvutamise korda, liialt optimistlik. Rahandusministri määrus nr 51 „Tarbijakrediidi kulukuse määra arvutamise kord“ on spetsiifiline erimäärus, millega antakse mh tarbijakrediidi kulukuse määra arvutamise valem. See on võrdlemisi nõudlik valem ja valemiga tehtavast arvutustehest arusaamine on krediidiandjate ja -vahendajate väheste töötajate privileeg, mistõttu valdava osa töötajaskonna puhul on § 4 lõike 2 punkti 3 täitmine komplitseeritud. Sellest tulenevalt teeb EKAL ettepaneku korrigeerida määruse viidatud sätte sõnastust järgmiselt: „3) tunneb ja oskab selgitada krediidilepingu intressi arvutamise korda ning krediidi kulukuse määra kujunemise aluseid“.

Võlgnevused ja makseraskuste tõttu restruktureerimise meetmed (art 35)

Uue direktiivi art 35 on sisult samane praegu kehtiva tarbijakrediidi direktiivi 2008/48/EÜ artikliga 161. Vastavad sätted võetakse Eesti õigusesse üle krediidiinkassode ja -ostjate seadusega koos võlaõigusseadusesse tehtud täiendusega. Nimelt lisati võlaõigusseadusesse § 116¹, mis reguleerib tarbijakrediidilepingu kohtuvälise ümberkujundamise meetmeid ja nende kohaldamist.

Kuna direktiivi tasandil see regulatsioon sisuliselt ei muutu, siis leiame, et puudub vajadus algetada restruktureerimismeetmete osas uut diskussiooni. Meetmete loetelu on sätestatud mitteamendavana ning nii peaks see ka jääma. Kohustuslikke meetmeid ei saa ette kirjutada ja seda loetelu ei ole mõistlik piirata, kuivõrd tarbijate ja krediidiandjate finantsseisund on erinev. Näiteks kohustuslikus korras laenuintressi vähendamisega võib kaasneda olukord, kus krediidiandjale tekib reaalne laenukahjum (krediidiandja on pidanud tarbijale antava krediidisumma ka ise sisse laenama ja erinevalt pankadest ei ole ta saanud selleks kasutada hoiustajate raha).

VÕS § 116¹ tuleks siiski uue direktiivi sõnastusega kooskõlla viia (sh sätestada, et restruktureerimise meetmeid ei pea pakkuma tarbijale korduvalt; samuti sätestada sõnaselgelt art 35 lg 1 teises lõigus toodud reegel, s.t. et restruktureerimisel ei nõuta krediitvõimelisuse hindamist, kui sellega ei suurendata märkimisväärselt tarbija makstavat kogusummat). Samas tuleks paremini ära defineerida "märkimisväärselt suurendamine".

Leiame, et kuna art 35 raames peetakse silmas restruktureerimismeetmete pakkumist enne täitemenetluse algatamist, siis ei ole see otseselt seotud tarbijakrediidilepingu ülesõtleamise toiminguga ega saa mõjutada ülesõtleamise kehtivust (s.t. VÕS § 116 lg 2 ja VÕS § 116¹ sätestatud kohustuste täitmine võib, aga ei pruugi toimuda samaaegselt). Samuti ei peaks ülesõtleamise tühisust sätestama VÕS § 116 lg-s 2 sätestatud kohustuse rikkumise tagajärjena.

Eraldi tagajärje sätestamine art 35 kohaste meetmete mittepakkumise eest enne täitemenetlust ei ole vajalik. Esiteks ei ole meetmete pakkumine absoluutne kohustus, vaid seda tuleb teha asjakohasel juhul. Näiteks ei ole asjakohane pakkuda restruktureerimismeetmeid tarbijale, kelle makseraskuseid ei ole võimalik ületada ühegi meetmega või kes ei tee krediidiandjaga kokkuleppe saavutamiseks koostööd või kes on esitanud krediidiandjale valeandmeid või võltsitud dokumente. Seda, kas meetmete pakkumine ja rakendamine oli asjakohane, tuleb hinnata iga konkreetse juhtumi asjaolude alusel. Vajadusel saab tarbija kasutada juba olemasolevaid õiguskaitsevahendeid (nt nõuda kohustuse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist või nõuda sundtäitmise lubamatuks tunnistamist).

Täiendavalt analüüsis EKAL võimalust tarbijakrediidilepingu ülesõtlemine tagasi pöörata ning leidis järgmist: lepingu ülesõtlemiselt õigusjõu võtmine olukorras, kus tarbija hakkab võlga tasuma alles pärast ülesõtmist, ei ole mõistlik ega põhjendatud ning seda ei näe ette ka direktiiv. Lepingu ülesõtlemine on tahteavaldus, mille kehtivust saab hinnata üksnes selle tegemise aja asjaolude alusel.

Ülesõtlemissavalduselt tagasiulatuvalt õigusjõu võtmine tooks kaasa ka praktilisi ja olulisi tehnilisi probleeme ning segadust seoses nõude arvestusega nii krediidiandja IT-süsteemides kui ka

raamatupidamises (tõenäoliselt halvendaks see krediidiandjate poolt esitatavate aruannete kvaliteeti). Samuti võivad nõuded olla selleks hetkeks juba edasi loovutatud krediidiinkassole. Viimasel juhul tekiks õiguslikult keeruline situatsioon, kus ei ole üheselt selge, kas ja kuidas mõjutab ülesütlemisavalduselt õigusjõu äravõtmine nõude loovutust. Sellised ebaselgused ei ole ühegi osapoolle huvides ning üksnes suurendavad arusaamatusi ning vaidlusi krediidiandja ja tarbija vahel. Lisaks tekib sellest täiendav töö- ja halduskoormus järelevalveasutustele, kohtutele ja muudele tarbijate võlaküsimustega tegelevatele isikutele.

Leiame, et tarbija õigused seoses tarbijakrediidi lepingu ülesütlemisega on juba piisavalt kaitstud, arvestades VÕS § 116 sätestatud ülesütlemise piiranguid ja läbirääkimiste pakkumise kohustust ning VÕS §-st 116¹ tulenevat kohustust pakkuda tarbijale asjakohasel juhul restruktureerimis-meetmeid ka enne kohtu- ja täitemenetluse alustamist. Kui see on asjakohane ja võimalik, siis ei ole välistatud, et kohaldatava restruktureerimis-meetme raames lepivad pooled kokku ka ülesütlemisavalduse tühistamises ja tarbijakrediidilepingu kehtivuse taastamises, kuid sellist võimalust ei tohiks muuta seaduse tasandil reegliks ja vältimatult järgneviks tagajärjeks olukorras, kus tarbija on asunud pärast ülesütlemist krediidiandjale võla katteks makseid tegema. See võib vähendada lepingu ülesütlemise kui õiguskaitsevahendi tõsiseltvõetavust ning soodustada hoolimatut suhtumist kohustuste täitmisesse ja võlgu jäämisesse.

EKALi hinnangul on olemasolev ülesütlemise regulatsioon piisav ning võlgnevuse lävendi kehtestamine ülesütlemise eeldusena ei ole vajalik. Lisaks tuleb arvestada, et krediidiandjate IT ja võlamenetluse süsteemid ja protsessid on üles ehitatud praeguseid ülesütlemise reegleid silmas pidades ning mistahes muudatused neis eeldustes nõuavad arvestatavat aja- ja rahakulu. Pigem võib võlgnevuse summalise lävendi kehtestamine ülesütlemise eeldusena süvendada ühiskonnas levivaid probleeme seoses nn ülelaenamisega (näiteks võib võlgnike seas valdavaks kujuneda arusaam, mille kohaselt „väikeste võlasummade puhul ei juhtu mitte midagi“).

Viivis ja muud tasud

Makseviivituse korral nõutavatest tasudest reguleerib kehtiv õigus sissenõudmiskulude hüvitamist, sealhulgas hüvitise määrasid meeldetuletuskirjade eest (VÕS § 113²). Leiame, et seda regulatsiooni tuleks muuta alljärgnevatel põhjustel.

VÕS § 113² lg-s 1 ja lg-s 2 on meeldetuletuskirjade hüvitise määrad sõnastatud maksimummääradena, mistõttu praktikas nõuavad kohtud, et krediidiandjad esitaksid andmeid ja tõendeid vastava kulu suuruse kohta. Samas ei ole kõik kirja saatmiseks tehtavad kulud otsesed kulud ning neid ei ole võimalik tõendada (eelkõige üldised võlahaldussüsteemide loomise ja haldamisega seotud kulud, ajakulu võlaga tegelemisel jms). Kuna kehtestatud määrad on suhteliselt madalad, ei kata need tegelikult ära krediidiandja tegelikke kulusid.

Esiteks võiks kaaluda määrade mõningast tõstmist, arvestades, et need on sellises suuruses muutumatuna kehtinud juba alates 01.10.2015. Teiseks oleks mõistlik sätestada meeldetuletuskirjade hüvitise määrad mitte maksimaalse määrana, vaid kindlas suuruses seaduses ettenähtud hüvitisena. Kui krediidiandja otsesed kulud võla sissenõudmisel, sh meeldetuletuskirjade saatmisel, osutuvad aga suuremaks, siis rakenduks VÕS § 113² lg 4 ning krediidiandja oleks kohustatud vastavaid kulusid ka tõendama. Eeltoodud muudatus vähendaks oluliselt ka kohtute koormust. Hetkel kulutavad kohtud iga tarbijakrediidilepingu vaidluse puhul

ressurssi suhteliselt väikeste sissenõudmiskulude nõuete hindamisele, nõudes juba hagi menetlusse võtmisel tõendeid kirjade saatmisega seotud kulude kohta ka siis, kui need kirjade eest nõutavad tasud on kooskõlas VÕS § 113² lg-s 2 toodud piirmääradega. Otsuse tegemisel peab kohus esitatud tõendeid hindama ning lahendama nõuet sisuliselt kahjunõudena. See ei ole sissenõudmiskulude hüvitiste suurust arvestades mõistlik ega põhjendatud.

EKAL ei toeta Tartu Ülikooli krediidituru uuringus tehtud ettepanekut alandada tarbijakrediidi lepingust tulenevat viivisemäära 5 %-le (+ baasintressimäär). Määra kehtestamine sellisel tasemel annaks ühiskonnale vale signaali ja võib soodustada hoolimatut suhtumist oma kohustuste täitmisesse ja võlgu jäämisesse. Seadusjärgne viivisemäär (8% + baasmäär) ei ole nii suur, et seda peaks tarbijakrediidilepingute jaoks vähendama. Kui lepingujärgne intressimäär on aga seadusjärgsest viivisemäärast suurem, siis ei saa ka viivisemäär olla intressimäärast madalam. Vastasel korral satuks kohustusi rikkuv krediidisaaaja soodsamasse olukorda, võrreldes lepingut nõuetekohaselt täitva krediidisaaajaga. Sellele olulisele põhimõttele on juhtinud tähelepanu ka Riigikohus 24.11.2023 tsiviilasjas nr 2-21-13098 tehtud määruses (p 34).

Tarbijad on ka praegu kaitstud ülemäära suurte viiviste eest. Esiteks tagatakse krediidi kulukuse määra ülempiiri kaudu, et lepingujärgne intressimäär ning seeläbi ka kohaldatav viivisemäär ei oleks ebamõistlikult suur. Teiseks kaitseb tarbijaid VÕS § 113 lg 8, mis annab õiguse taotleda viivise vähendamist vastavalt VÕS §-s 162 sätestatule.

Lisaks ei toeta EKAL viivisemäära ülempiiri sidumist VÕS §-s 94 sätestatud intressimääraga, kuivõrd seadusejärgse intressimäära puhul on tegemist perioodiliselt muutuva määraga, mis seaks täiendava koormuse ka viiviste arvestamisele. Laenusuhte erinevatel perioodidel erineva määraga viivise arvutamine raskendaks laenulepingu haldamist ning lepingust tulenevate tasude arvutamist. Selle tagajärjeks võib olla olukord, kus viiviste arvutamine põhjustab arusaamatusi või arvutuslikke eksimusi erinevate menetlusosaliste poolt.

Kui krediidiandjale on tarbijakrediidilepingute puhul tekkinud viivitamisest tingitud kahju ning ta suudab tõendada kõik tavapärased kahjunõude eeldused ja rikkumisega põhjuslikus seoses oleva kahju suuruse, siis peaks krediidiandjal olema ka õigus vastava kahju hüvitamist tarbijalt nõuda. Kahju hüvitamise nõudeõigust ei tuleks välistada, sest kahju hüvitamise eesmärgiks on rikutud õiguste taastamine ja selline kahju võib reaalselt tekkida vaatamata asjaolule, et valdavalt krediidiandjad seda ei nõua. Vajadusel kaitseb tarbijat ebaõiglaste kahjunõuete esitamise eest VÕS § 140 lg 1, mille kohaselt võib kohus kahjuhüvitist vähendada, kui kahju hüvitamine täies ulatuses oleks kohustatud isiku suhtes äärmiselt ebaõiglane või muudel põhjustel mõistlikult vastuvõtmatu, arvestades kõiki asjaolusid, eelkõige vastutuse iseloomu, isikutevahelisi suhteid ja nende majanduslikku olukorda, sealhulgas kindlustuse olemasolu. Seadusandja ei peaks andma ühiskonnale signaali, mis võib veelgi soodustada võlgu jäämist – võlgnevus on seotud siiski kohustuste rikkumisega, mida ei peaks laialdasemalt tolereerima.

EKAL-i arvates ei tohiks võlgnikud sattuda lepingu rikkumise kaudu soodsamasse olukorda võrreldes lepingu täitmisega. EKAL peab vajalikuks ka rõhutada, et mitte ühegi krediidiandja huvi ei ole tarbijaid üle krediteerida, oluliselt riskantsemaid laene väljastada, võlaportfelli kasvatada ja võlgnikke juurde tekitada või laenuõudeid inkassoettevõttele müüa, sest need on selgelt kahjumlikud tegevused iga krediidiandja jaoks.

Mittekrediidiasutustele ja mittemakseasutustele tegevusloa andmine, nende registreerimine ja järelevalve (art 37)

EKAL ei pea asjakohaseks KAVS § 2 lõigetes 5, 6, 8, 9 ja 11 sätestatud kohaldumisala muutmist ega kitsendamist. Muudatusega kaasneks tõenäoliselt täiendav vastutus Finantsinspeksioonile olukorras, kus Finantsinspeksiooni järelevalvesubjektide hulk on paisunud niigi suureks ning sellega võib kaasneda oht finantsjärelevalveliste ülesannete tulemuslikule ja tõhusale täitmisele.

Kuna juba hetkel KAVS ei võimalda tegutseda krediidiandjana eraisikutel (KAVS § 5 lg 2 kohaselt võib krediidiandja tegutseda aktsiaseltsina, osaühinguna või vastavalt hoiu-laenuühistu seadusele tulundusühistuna), siis puudub otsene vajadus KAVSi muutmiseks. EKALi hinnangul tuleks pigem tõhustada järelevalvet sotsiaalmeedias krediiti andvate eraisikute üle ning tõsta tarbijate teadlikkust vastava tegevuse ebaseaduslikkusest. Eraisikud, kes annavad või vahendavad regulaarselt tarbijatele krediiti, tegutsevad teadlikult ärilistel ja majanduslikel kaalutlustel ning neile ei pea osaks saada erikohtlemist.

Pädevad asutused (art 41)

Leiame, et seaduses selliste täpsustuste (kas ja mis tingimusel võiks Finantsinspeksioon või Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet sekkuda nõ krediititoodete kujundamisse) tegemine ei ole vajalik, kuna vastavad sätted on Eesti õiguses juba olemas (eelkõige TKS § 64, TKS § 65, KAVS § 91 lg 1 p 14, KAVS § 91 lg 2 p 4). EKAL toetab sellist regulatsiooni, mis eristab selgelt erinevate regulaatorite tegutsemise piire ning välistab olukordi, kus erinevate regulaatorite poolt esitatakse turuosalistele üksteisele vastu käivaid hinnanguid.

Täiendavate lahendustena toetab EKAL:

1) finantsombudsmani ametikoha loomist;

2) järelevalveasutuse ennetavat sekkumist, mille kohaselt krediidiandjate ja -vahendajate sise-eeskirjades tehtavad muudatused peavad saama järelevalveasutuse eelneva kooskõlastuse. KAVS § 94 lg 1 p 3 kohustab krediidiandjaid ja -vahendajaid viivitamata informeerima Finantsinspeksiooni sise-eeskirjaga kindlaks määratud korra või reeglite muutumisel ning Finantsinspeksioonile tuleb esitada muudetud sise-eeskiri. Sellele ei järgne tavaliselt Finantsinspeksiooni tagasisidet või hinnangut selle kohta, kas sise-eeskirjadesse sisse viidud muudatused on järelevalveasutuse hinnangul aktsepteeritavad. Krediidiandjate ja -vahendajate tegevust puudutavaid vaidlusi ja hilisemaid tõlgendusprobleeme saaks suures osas ära hoida, kui Finantsinspeksioon hindaks muudetud sise-eeskirjade nõuetekohasust enne nende kehtima hakkamist (vähemalt vastutustundliku laenamise nõuete täitmise osas). Finantsinspeksiooni poolset ülevaatuset hõlbustaks see, kui seadus kohustaks krediidiandjaid ja -vahendajaid sise-eeskirjas tehtavad muudatused äratuntavalt märgistama või esile tõstma (nt *track changes* funktsiooni abil) – see võimaldaks sise-eeskirja eelnevat ja tulevast versiooni paremini võrrelda.

II. Osa (täiendavad ettepanekud)

Järgnevalt anname omapoolse arvamuse ettepanekute osas, mis on esitatud Tartu Ülikooli poolt 2021. aastal läbi viidud krediidituru uuringus ja Eesti Panga teemapaberis „Pankadevaheline konkurents eesti laenuturul“.

EKALi hinnangul pole 2021. aastal läbi viidud Tartu Ülikooli krediidituru uuring kõige õnnestunum, sest selle käigus ei analüüsitud piisavalt laial määral Eesti krediiditurgu. Näiteks uuringu käigus sooritati vaid üks testost, mille alusel on pangavälise krediidisektori tegevuspraktikate osas tehtud väga laiaulatuslikke ja kohati ekslikke järeldusi. Samas tegutseb krediiditurul üle 40 litsentseeritud krediidiandja, kes pakuvad mitmekesisest finantstoodete valikut järelmaksudest kuni krediidikontodeni.

Anname teada, et EKAL on tellinud Tartu Ülikoolilt uue põhjaliku uuringu, mis tugineb krediidiandjate poolt esitatud ametlikule (sh avalikult mittekättesaadavale) statistikale ning hõlmab ka laiaulatuslikumat tarbijaküsitlust. Uuringu tulemused peaksid selguma 2024. aasta sügisel, millest plaanime teavitada ka avalikkust.

EKALi tagasiside 2021. aastal valminud krediidituru uuringus toodud ettepanekutele:

1. Näha ette teavitamiskohustuse rikkumise eest juriidiliste isikute puhul kuni 400 000 eurone trahv (ettepanek nr 8).

Ettepaneku sisu jääb liialt üldsõnaliseks ega võimalda aru saada, mille eest täpsemalt trahvi soovitakse sätestada – kas siin mõeldakse lepingueelse teabe andmise kohustuse (art 10) või ka lepingueelsete piisavate selgituste andmise kohustuse (art 12) rikkumise sanktsioneerimist. Leiame, et kui üldse teavitamiskohustuse rikkumise puhuks trahv ette näha, siis tuleks piirduda teabelehe esitamise kohustusega, mis on piisavalt konkreetne ja iga tarbija suhtes ühtviisi täitmisele kuuluv kohustus. Piisavate selgituste andmise kohustuse täitmisele hinnangu andmine on aga juba kohustuse sisust tulenevalt subjektiivne (piisavus võib olla erinev, sõltuvalt asjaoludest, krediidi liigist, tarbija isikust jms). Sellise mõnevõrra subjektiivse kohustuse sidumine trahviga võib kaasa tuua olukorra, kus krediidiandjad hakkavad kõiki tarbijaid igaks juhaks infoga üle külvama, et mitte riskida kohustuse rikkumise ja kaasneva trahviga.

Leiame, et sedavõrd suures ulatuses trahvi sätestamine lepingueelse teabe andmise kohustuse rikkumise eest oleks ülemäärane ja liiga raske tagajärg, arvestades, et rikkumise võimalikud negatiivsed mõjud on seadusega tarbija jaoks juba leevendatud. Nimelt on kohustuslik avaldada tarbijakrediidilepingus endas põhimõtteliselt sama teavet, mida avaldatakse tarbijakrediidi teabelehes, ning tarbijale on ette nähtud õigus lepingust taganemiseks. Lisaks sätestatakse uue direktiivi art 10 punktis 1 teises lõigus krediidiandjale kohustus tarbijale taganemisõigust ja selle teostamise korda meelde tuletada, kui lepingueelne teave esitatakse vähem kui üks päev enne krediidilepingu siduvaks muutumist. Seega ei pea me teavitamiskohustus(t)e rikkumise eest trahvi ettenägemist põhjendatuks.

Karistumäärade tõstmisele peab eelnema põhjalik analüüs ja argumentatsioon, millest nähtuvalt on karistumäärade tõstmine ka reaalselt ja sisuliselt põhjendatud (trahvimäära tõstmine oleks õigustatud näiteks olukorras, kus sektorisisene seadusekuulekus on vähenenud ja rikkumiste arv

kasvanud, millest tulenevalt võiks järeldada, et senised trahvimäärad ei ole omanud üldpreventiivset mõju). Vastasel juhul jääb heidutus arusaamatuks.

2. Kaaluda igapäevase tarbimisega seotud krediitoodete Interneti (eelkõige sotsiaalmeedia) vahendusel toimuva reklaami puhul täiendavate nõuete sätestamist (nt kohustust hoiatada tarbijat selgelt krediitoodete tarbimisega kaasneda võivatest negatiivsetest tagajärgedest). Lisaks kaaluda, kas ka otsepostitustega (nt, kui ettevõtja suunab info kindlale isikule või kindlale arvule isikutele või kui tegemist on tellitud teabega) edastava info nõudeid tuleks täiendavalt reguleerida (ettepanek nr 9). Nt, kas on vajalik lisada võimalusi selleks, et tarbija saaks otsepostitustest lihtsamini loobuda? Või milliseid muid reegleid oleks otsepostituste osas tarvis?

EKALi hinnangul on tarbija jaoks alati parim lahendus, kui talle pakutakse huvipakkuva toote või teenuse kohta rohkem infot (tagamaks, et tarbija otsus ei sünni mitte pelgalt kaubamärgi, vaid toote/teenuse omaduste võrdluse tulemusena). See on vajalik eeskätt tarbija majandushuvide kaitse ja informeerimise seisukohalt, võttes arvesse mh tarbijakaitse seaduse § 4 lg 1. Seega oleks mõistlik kaaluda piirangute vähendamist tarbijakrediidireklaamile ning anda laenuandjatele võimalus tutvustada toote omadusi ja eripärasid, mille põhjal tarbija saaks teha informeerituma ja kaalutletuma otsuse.

EKAL ei toeta täiendavad piirangud tarbijakrediidireklaamile ja see võib ilmselgelt viia ülereguleerimiseni. Piirangute ja keeldudega kaasneb tavaliselt vastassuunaline liikumine, mis on orienteeritud keeldudest kõrvalehoidumisele. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium jagas 31.01.2024 reklaamiseaduse muutmise seaduse väljatöötamiskavatsust ja selle põhjal võib öelda, et ühiskond on valmis kaaluma pigem reklaamiseaduse piirangute leevendamist (sarnane protsess on aset leidmas ka Lätis). Eesti võlaõigusseadus annab tarbijale piisava kaitse ning tarbijatele on tagatud võimalus laenulepingust loobuda. Tarbijakrediidi taotlemise protsessi käigus ning sõlmitava tarbijakrediidilepinguga hoiatatakse tarbijat erinevate negatiivsete tagajärgede eest, mis võivad krediitoodete tarbimisega kaasneda. Samuti sisaldavad kõik finantsteenuse reklaamid RekS § 29 lg 2 kohast üleskutset, mis on samuti hoiatava iseloomuga.

EKAL ei pea vajalikuks täiendavalt reguleerida ka otsepostitustega edastatava info nõudeid, sest:

a) vastavad nõuded on olemasoleva normistikuga (nt elektroonilise side seadus) juba piisavalt reguleeritud;

b) nende nõuete täitmine allub Andmekaitse Inspeksiooni järelevalvele, ja

c) vastav teabevahetus toimub vabatahtlikkuse alusel, s.t tegemist on tarbijate poolt tellitud teabega, millest on võimalik igal ajal lihtsasti loobuda.

Krediidiandjale peab jääma võimalus edastada oma kliendile infot, sh kehtivad ka kliendi kommunikatsiooni osas vastutustundlikkuse põhimõtted. Nimetatu rakendamise korral tuleks eristada oluliselt, et mis on reklaampostitus (tarbijale edastatud reklaamivahendaja vahendusel) ning mis on krediidasutuse poolt tarbija nõusoleku alusel edastatav otsepost, näiteks igakuine kliendikiri. Kui klient on andnud nõusoleku krediidiandjale turundusinfo saamiseks, siis ei tohiks piirata info edastamist nt toodete, toote-tingimuste või kampaaniate osas.

Lisaks ei peaks otsepostituste edastamise nõuete täiendavat reguleerimist vaatlema üksnes krediituri kontekstis, sest otsepostituste edastamisega tegelevad erinevate valdkondade ettevõtjad (sideettevõtted, ravimifirmad, jaekaubanduse ettevõtted, koolitusfirmad jne). Kuivõrd temaatika allub Andmekaitse Inspektsiooni järelevalvelisele kontrollile, siis soovitab EKAL otsepostituse edastamise nõuete täiendava reguleerimise vajaduse küsimuses konsulteerida eelkõige Andmekaitse Inspektsiooniga, kellel eelduslikult on kõige parem ülevaade sellest, kuidas toimub nõuete järgimine praktikas.

3. Selgelt tuleks reguleerida, milline on õiguslik tagajärg, kui tarbija ei esita oma krediitdivõimelisuse kohta õiget ja täielikku teavet (ettepanek nr 1).

EKAL-i hinnangul on krediidiandjatele seatud vastutus ja tõendamiskoormus (sh viimasel ajal kujunenud kohtupraktika) propageerimas arusaama, mille kohaselt kohustuste täitmise asemel on kasulikum lepingut rikkuda ning laenuvõtmisega tarbijale kaasnevad riskid on praktiliselt olematud. EKAL-i arvates ei tohiks võlgnikud sattuda lepingu rikkumise kaudu soodsamasse olukorda võrreldes lepingu täitmisega. Sellest tulenevalt toetab EKAL selgemat regulatsiooni, mis viitab tarbija isiklikule vastutusele olukorra tekkimise eest. Võlgnikul on olukorra tekkimises märkimisväärne omaosalus, sest ainult tema omab kõige paremat ülevaadet enda isikliku finantsolukorra ja tulevikuplaanide kohta.

Tarbijate poolt valeandmete esitamine on kahjuks massiline. EKAL-i liikmesettevõtete praktika põhjal võib väita, et oma tegeliku finantsseisundi varjamisest huvitatud laenuaotleja ei ole motiveeritud esitama krediidiandjatele õiget ja täielikku informatsiooni, kuivõrd tema peamine huvi seondub krediidi kättesaamisega. Sellest tulenevalt toetab EKAL lähenemist, kus krediidiandjat teadlikult või sihilikult eksitanud tarbija ei saa kasu VÕS § 403⁴ lg 7 sätestatud tagajärgedest. EKAL teeb ettepaneku muuta § 403⁴ lg 7 viimast lauset selliselt, et sealt nähtuks ka tarbija poolne sihilik tegevus krediidiandja eksitusse viimiseks (olemasolev sõnastus piirdub teabe esitamata jätmisega, kusjuures tarbija „tahtlikkust“ võib olla keeruline tuvastada).

4. Kaaluda tarbijate õiguste täiendavaks kaitseks regulatsiooni kehtestamist tarbijakrediidi tagastamise kohta ettenähtud aja jooksul võrdsete maksete ja seadusjärgse intressiga (või ilma intressita) ka muudel tarbijakrediidi tühisuse juhtudel kui liigkõrge krediidi kulukuse määraga lepingute puhul, laiendades seda tagajärjena ka tarbijakrediidi lepingu tühistamisele (ettepanek nr 13).

EKAL toetab ettepanekut nr 13, kuivõrd see võib luua täiendavat selgust tarbijakrediidi lepingu tühisuse juhtudel. Küll aga ei saa EKAL tolereerida olukorda, kus tarbijakrediidi tagastamine toimuks ilma intressita, seadusjärgse intressi nõudmise õigus peaks alles jääma.

5. Tunnistada kehtetuks VÕS § 88 lg 2, mis mh justkui keelab hüpoteegiga tagatud kohustuste täitmise, kuni täitmata on tagamata või vähemtagatud kohustusi.

EKAL ei toeta nimetatud sätte kehtetuks tunnistamist, kuivõrd see võib teha võlgnikele karuteene ja tuua kaasa olukorra, kus võlgnikud hakkavad eelistama vähem kulukamate kohustuste täitmist olukorras, kus kulukamad kohustused aina kuhjuvad. VÕS § 88 lg 2 kehtetuks tunnistamine kahjustaks põhjendamatult võlausaldajate huve, kusjuures muudatus mõjutaks ka muid võlasuhteid, mitte ainult (tarbija)krediidilepinguid. Lisaks ei saa jätta märkimata, et VÕS § 88 lg 2 ei ole seotud üksnes kinnisvaratagatistega (hüpoteegiga). Nimetatud säte puudutab ka muid

võimalikke tarbijakrediidi tagatise (nt sõidukid, omandireservatsiooniga vallasvara, käendus). Kui on soov tekitada erisusi hüpoteegiga tagatud kohustuste jaoks ja selleks on kaalukad põhjendused, siis on võimalik säte vastavalt sõnastada, aga mitte täielikult kehtetuks tunnistada.

6. Sätestada, et tarbijakrediidist tuleneva võlgnevuse restruktureerimisel (nt võlatunnistuse, kompromissi, refinantseerimislaenu vormis) vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise tagajärjeks on lepingu tühisus (kehtima võiks jääda üksnes maksetähtaja pikendamine); alternatiivselt võiks kaaluda, et tarbijakrediidiga seotud võlatunnistused on tühised (st säilib senine kohustus).

EKAL jääb selle ettepanekuga seoses äraootavale seisukohale, sest ettepanek sellisel kujul jääb ebamääraseks ning EKAL näeb siin mitmeid ohte seoses asjaoluga, et juba makseviivituses olevat tarbijat ei saa enam pidada krediidivõimeliseks. See võib tekitada erinevaid subjektiivseid tõlgendusi vastutustundliku laenamise põhimõtte täitmise kohta. Sellises olukorras võiks pidada vastutustundlikuks igat meetet, mis on suunatud makseviivituses kliendi olukorra parandamisele (nt tema huvides toimuv lepingumuudatus või kohustuste restruktureerimine eeldusel, et tingimused lähevad paremaks).

Igal juhul tuleks restruktureerimise puhuks sätestada leevendused vastutustundliku laenamise sätete kohaldamisele, et need ei takistaks raskustesse sattunud kliendi jaoks lahenduste leidmist. Ka uue direktiivi art 35 lg 1 teine lõik toob välja, et krediidiandjalt ei nõuta krediidivõimelisuse hindamist kooskõlas artikliga 18, kui nad muudavad krediidilepingu kehtivaid tingimusi kooskõlas käesoleva lõike kolmanda lõigu punktiga b, tingimusel et krediidilepingu muutmisel ei suurendata märkimisväärselt tarbija makstavat kogusummat.

7. Kehtestada tarbija rasket majanduslikku olukorda ära kasutades liigkõrge krediidi kulukuse määraga krediitide väljastamise eest (liigkasuvõtmine) kriminaalvastutus (ettepanek nr 15).

Ettepaneku sõnastus on hetkel sisult liiga ebamäärane (nt ei ole täpsustatud, milline oleks liigkõrge krediidi kulukuse määr) ning EKAL-i hinnangul liiguks Eesti selle sammuga ajas tagasi, mistõttu oleme üldisemalt kriminaalvastutuse kohaldamise vastu. Järelevalveasutustel on piisavad meetmed, et sekkuda krediidi kulukuse määra ülempiiri rikkuvasse tegevusse ning selle üle teostatakse ka regulaarset järelevalvet (kvartaalsed raportid Finantsinspektsioonile). Arvestades, et Eestis on kehtestatud krediidi kulukuse määra ülempiir ning selle rikkumise tagajärjed on juba reguleeritud, siis puudub vajadus selliseid rikkumisi täiendavalt kriminaliseerida. Krediidiandjad ei ole ka ise huvitatud krediidi kulukuse määra ülempiiri rikkumisega riskimisest, kuna see toob kaasa intressitulu kaotuse.

Ka krediidituru uuringus ei ole krediidi kulukuse määra ülempiiri rikkumisi uuritud ega probleemina välja toodud. Tundub, et vastavat meetet soovitatakse uuringus üksnes krediidiandjate heidutamiseks (nagu ka mitmed teised uuringu ettepanekud). See ei saa aga olla õigusriigis mõistlik kaalutlus kriminaalvastutuse kohaldamiseks. Võimalik probleem seoses liiga kõrgete krediidi kulukuse määradega on juba lahendatud tsiviilõiguslike ja haldusõiguslike meetmetega.

8. Kaaluda tarbijakrediidi puhul viivise arvestamise algusaja toomist hilisemaks. Lisaks kaaluda lahendust, et kui tarbijakrediidileping ennetähtaegselt üles öeldakse, saaks esialgses suuruses intressi arvestada viivisena kuni esialgse tähtaja möödumiseni (ettepanek nr 17).

Oleme viivise arvestamise algushetke edasilükkamise ettepanekule vastu. Muudatus mõjutaks otseselt tarbijate motivatsiooni täita oma kohustusi tähtaegselt ning tooks kaasa viivislaenude osakaalude suurenemise krediidiandjate portfellis. Samuti oleme vastu esialgses suuruses intressile vastava viivise perioodi piiramisele. Krediidiandja kahju täitmata kohustustest pärast lepingu tähtaja möödumist ei vähene. Samuti jääb selgusetuks, kuidas mõjutaks sellise piirangu kehtestamine erakorraliselt üles öeldud tähtajatuid krediidilepinguid.

9. Keelata selgelt viivisenõuete kapitaliseerimine kokkuleppel selliselt, et neid omakorda intressitakse (ettepanek nr 18).

Leiame, et kehtiv õigus koos olemasoleva kohtupraktikaga on olukorra reguleerimiseks üldiselt piisav, s.t. on juba tagatud, et viivisevõlalt intressi ei arvestata. Küll aga vajaks seaduses täpsustamist või kasvõi eelnõu seletuskirjas selgitamist, et sellised keelud ei puuduta olukorda, kus toimub refinantseerimine teise krediidiandja poolt (s.t. kui refinantseerijaks ei ole algne krediidiandja ega tema õigusjärglane).

Tarbija varasemate laenukohustuste lõpetamiseks krediiti andva krediidiandja jaoks on krediidisumma reaalne väljamakstav summa, mitte varasemate kohustuste kapitaliseerimine, mistõttu tuleks välistada selline tõlgendusvõimalus, kus refinantseerimislaenu andnud krediidiandja ei saa mingilt osalt väljastatud krediidilt intressi arvestada. Sellisel juhul puuduks krediidiandjatel huvi refinantseerimislaenude väljastamisega tegeleda. See piiraks omakorda tarbijate võimalust oma varasemaid laenusid ülevaatlikkuse huvides konsolideerida ja/või saada madalamat kuumakset ja/või viia oma laenud üle madalamat intressi pakkuva krediidiandja juurde.

10. Sätestada selgelt krediidiandja kohustus teavitada tarbijakrediidi puhul tarbija kohustusi tagavaid käendajaid ja kolmandast isikust pantijaid tarbija makseviivitustest ning tarbijakrediidilepingu lõpetamise ja täitemenetluse alustamise kavatsusest (ettepanek nr 21).

EKAL toetab ettepanekut, kuivõrd see on vajalik eeldus hea usu põhimõtte täitmiseks laenusuhte erinevate osapoolte vahel. Küll aga tasub täiendavat reguleerimist kaaluda üksnes juhul, kui seda tingib praktiline vajadus (reguleerimine oleks õigustatud näiteks olukorras, kus selle kohustuse täitmisega on esinenud praktilisi probleeme, vastasel juhul võib see kujuneda ülereguleerimiseks).

11. Näha tarbijakrediidilepingute puhul ette globaalsete tagatiskokkulepete keeld (ettepanek nr 21).

EKAL ei pea vajalikuks täiendavate piirangute kehtestamist, kuivõrd see võib oluliselt mõjutada tsiviiltehingute käivet, piirata seniseid valikuvabadusi ning tekitada tarbijatele juurde täiendavaid tehingukuluseid (eelkõige notari tasu). Globaalse tagatiskokkuleppega käivad kaasas notari selgitused ja kui seada globaalse tagatiskokkuleppe võimalus kahtluse alla, seatakse kahtluse alla ka notari roll (ja selgituskohustuse täitmine) tagatiskokkulepete sõlmimisel.

12. Muuta regulatsiooni selliselt, et tarbijakrediidilepingust tulenevate nõuete aegumistähtaeg algaks selle kalendriaasta lõppemisest, mil nõue muutub sissenõutavaks (ettepanek nr 22).

Leiame, et olemasolevat aegumise regulatsiooni ei ole vaja muuta. Ettepaneku sisu ja eesmärk jääb arusaamatuks.

13. Kohtumenetluses piirata tagaseljaotsuste tegemise lubatavust tarbijakrediitiasjades, vähemasti kui krediidiandja ei ole esitanud selgeid andmeid/kinnitusi kõigi tarbija kaitseks mõeldud võlaõigusseaduse⁷ (VÕS) sätete järgimise kohta (ettepanek nr 25).

Leiame, et olemasolevat regulatsiooni ei ole vaja muuta, kuivõrd see muudaks oluliselt seniseid tsiviilõiguse printsiipe ning süvendaks veelgi võlglaste passiivsust ja menetlusest kõrvale hoidumist. Seadusandja annaks sellega ühiskonnale signaali, et kohustustest kõrvalehoidumine võib end ära tasuda ja laenuvõtmisega kaasnevad riskid on praktiliselt olematud („laenu tagasisaamine on üksnes krediidiandja probleem“). Juba praegu näevad krediidisektori osalised võlanõuete sissenõudmisel tõsist vaeva, et kohtu abil vähemalt krediidi põhinõuegi kätte saada. Seejuures on krediidiandjatelt oodatav tõendamiskoormus tekitanud suurel hulgal manuaalset ja ajamahukat lisatööd ning kasvanud piirini, mille ületamine seab ohtu isikuandmete ja ärisaladuste kaitsmise.

Kohus saab tagaseljaotsuse teha üksnes asjaoludega õiguslikult põhjendatud ulatuses (TsMS § 407 lg 1). Kohtupraktika on suunanud juba kohtuid iseseisvalt kontrollima nõude aluseks oleva tehingu tühisuse aluseid. Ei ole mingit erilist vahet, kas kohus jätab hagi rahuldamata sisulise või tagaseljaotsusega, kui ta leiab, et hageja nõuded ei ole õiguslikult põhjendatud. Kohtupraktika on kujunenud selliseks, et kohtud nõuavad selgitusi ja tõendeid tarbijakrediidilepingu sõlmimist mõjutavate asjaolude kohta juba enne hagi menetlusse võtmist.

14. Lubada maksekäsu kiirmenetluses realiseerida vaid põhivõla- ja maksmata intressinõudeid (sh viivis). Muud kõrvalnõuded, võlatunnistused ja algsete maksete kapitaliseerimise kokkulepped tuleks lahendada hagimenetluses. Alternatiivselt luua tõhus mehhanism krediidi kulukuse määra järgimise ja viivisepiirangute kontrollimiseks.

Leiame, et olemasolevat regulatsiooni ei ole põhjust muuta. Lisaks üldistele maksekäsu kiirmenetluse piirangutele, on juba kasutusele võetud eraldi meetmed, et piirata tarbijakrediidilepingust tulenevate ülemääraste nõuete sissenõudmist maksekäsu kiirmenetluses (seatud on piirid krediidi kulukuse määrale ja viivisemäärale, mille korral maksekäsu menetlus on võimalik, maksekäsu avalduses tuleb esitada andmeid võla sissenõudmiskulude üksikasjade kohta). Samuti hoiatatakse maksekäsu avalduse esitajat kriminaalvastutuse eest maksekäsu avalduses valede andmete esitamise eest, mis tagab, et avaldusi esitavad isikud esitaksid avalduses õiged andmed.

Ettepanek on EKALI arvates eluvõõras ega arvesta võimalikke mõjusid kohtusüsteemile. Jääb selgusetuks, miks peaks krediidiandja oma nõudeid hakkama tükeldama, esitades põhivõla ja intressi (s.h. viivise) nõuded maksekäsu kiirmenetluses ning muus osas siis järelikult hagimenetluses. Pigem esitaksid krediidiandjad sel juhul kõik oma nõuded ühtsena hagimenetluses. See tooks aga kaasa äärmiselt suure kohtute töökoormuse kasvu, millega kohtusüsteem kardetavasti toime ei tule, eriti arvestades kohtutele pandud ulatuslikku kontrollikohustust tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude asjaolude suhtes, sõltumata nõude suurusest.

Lisaks kohtusüsteemi täiendavale koormamisele pikendaks ettepaneku rakendamine tõenäoliselt menetluste tähtaegasid. Menetlustähtaegade pikenemisega väheneb sissenõudmismenetluste

edukuse tõenäosus ja kokkuvõttes pikeneb ka krediidi tagasisaamise periood, millega krediidiandjatele kaasneb reaalne rahaline kahju.

15. Tuleks realiseerida tarbijakrediidilepingu poolte tõekohustus ja karistada valeandmeid esitanud krediidiandjaid preventiivselt.

EKAL-ile jääb ettepanek arusaamatuks ning tegemist ei ole õigusloomelise ettepanekuga, vaid olemasolevate sanktsioonide realiseerimise praktikaga. Olemasoleva seadusandlusega on juba nn tõekohustus tagatud (VÕS § 6, § 14, § 14¹ jne) ning valeandmeid esitanud krediidiandjaid on võimalik ka vastutusele võtta.

16. Teavitada tarbijaid tõhusalt vajadusest kohtu kirjadele reageerida ja selle tegemata jätmise negatiivsetest tagajärgedest (teavituskampaania nt kohtu veebilehel, võlgnike infoportaalides, vastamatajätmise tagajärgede väljatoomine kohtu kirjades).

EKAL toetab igati ettepanekuid, mis aitavad kaasa tarbijate finantskirjaoskuse ja teadlikkuse tõstmisele. EKAL peab ülioluliseks panustamist tarbijate harimisele vastutustundliku laenuvõtmise ja võla haldamise valdkonnas. EKAL annab selleks omapoolse panuse Rahandusministeeriumi poolt kavandatavas rahatarkuse projektis, mis on üks osa Rahandusministeeriumi finantskirjaoskuse arendamise strateegiast.

EKAL-i tagasiside Eesti Panga ettepanekutele:

a) kaotada VÕS § 411 lõikes 4 sätestatud krediidiandja õigus nõuda elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingu puhul fikseerimata intressimääraga perioodil ennetähtaegse tagasimakse korral tarbijalt saamata jäänud intressi kolme järgneva kuu eest.

EKAL jääb ettepaneku rakendamise osas äraootavale seisukohale. Ühest küljest võib tervitada kõiki ettepanekuid, mille realiseerimine aitab lihtsustada elamukinnisvaraga seotud laenulepingu lõpetamist ja tagatiste üleviimist. Teisalt võib sellega kaasneda läbimõtlematuid otsuseid, kus tarbijad vahetavad krediidiandjat korduvalt ja põhjendamatult, tekitades sellega endale tasusid juurde. Lisaks ei saa tolereerida krediidiandja tasude täielikku kaotamist olukorras, kus krediidiandjal tekivad tarbija otsustega seoses täiendavad ja reaalsed kulud..

b) kaaluda hüpoteegi tagatiskokkuleppe notariaalselt tõestatud vormist loobumist.

EKAL-il ei ole selle ettepaneku rakendamise osas kaalukaid vastuväiteid, kuivõrd muudatus aitaks tarbijatel vähendada laenuga seotud kulutusi. Muudatuse realiseerimine eeldab siiski põhjalikku mõjuhindangut, kuivõrd sellega kaasneksid mitmed riskid, millele on tähelepanu juhtinud ka Notarite Koda. EKAL soovib siinkohal analüüsida erinevate riikide praktikat ja kogemusi (eelkõige riigid, kes on tagatiskokkuleppe notariaalsest tõestamise vormist juba loobunud).

c) ettepanek kaaluda nõuet, et laenuandja peab laenusaaajale koostatud laenupakkumise esitama selliselt, et viimane saab valida erinevate lühema perioodi viiteintressimäärade ja pikemaks perioodiks fikseeritud intressimäära vahel.

EKAL ei toeta üldkohustuslikus korras laenupakkumise nõuete ettekirjutamist. Täna pakuvad pangavälised krediidiandjad laenutooteid valdavalt fikseeritud intressimääraga, mis võimaldab neil paremini arvutada oma kapitali kulukust. Ettepaneku rakendamine kohustaks kõiki krediidiandjaid

väljastama laenusid ka fikseerimata intressiga (viiteintressimäära alusel), mis tooks krediidiandjatele kaasa mitmeid täiendavaid lisakohustusi ja kulukaid infosüsteemide lisaarendusi.

Eesti Panga ettepanekute osas meil muud kommentaarid puuduvad, sest EKAL koondab pangaväliseid laenuandjaid ja meie liikmed elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediiti ei paku.

Kokkuvõtteks

Finantsinspektsiooni tegevusloaga Eestis tegutsevatel vastutustundlikel krediidiandjatel on oluline roll, sest nad pakuvad teenuseid laiemale sihtgrupile (sh isikutele, kes on taotlenud krediiti väiksemates summates, lühema tähtajaga või ilma tagatiseta või kes on kõrgema krediidiriskiga ja kelle jaoks pangandussektor jääb seetõttu kättesaamatuks). See on taganud võimalikult suurele ja maksevõimelisele tarbijaskonnale juurdepääsu seaduslikule ja reguleeritud krediiditurule, võimaldades neil ületada mh ajutise iseloomuga finantsraskuseid.

Tarbijakrediiti pakuvate krediidiandjate ebamõistlik (üle)reguleerimine on nii mõneski riigis viinud selleni, et märkimisväärne osa tarbijaskonnast pöördub krediidi saamiseks illegaalse või röövellike tingimustega laenuäri poole. EKAL on seisukohal, et CCD ülevõtmise käigus tuleks lisapiirangute kehtestamise asemel leevendada osaliselt senist regulatsiooni, tagada turul tarbijate huvidele vastav õiglane konkurents ning võimaldada tarbijatel saada reklaami vahendusel toodete kohta rohkem informatsiooni.

Eesti finantssektori ülereguleerimise probleemile juhtis hiljuti Riigikogule peetud ettekandes¹ tähelepanu ka Finantsinspektsiooni juhatuse esimees Kilvar Kessler, kelle hinnangul on finantssektori reguleerimisega mindud liiale - selle asemel tuleks lasta turuosalistel ja järelevalvetel kohanduda ning rakendada olemasolevat regulatsiooni.

Otsused, mis muudavad olulisel määral seniseid turupraktikaid (sh ettevõtlusvabadust ja -keskkonda), tuleb teha kaalutletult ja erinevatele mõjuhinnangutele tuginevalt. EKALi hinnangul võib näiteks krediidi kulukuse ülempiiri alandamine tuua Eesti majandusele, krediidisektorile ja tarbijatele ootamatuid negatiivseid tagajärgi. Meetme rakendamine vähendaks Eesti usaldusväärset ega aitaks edendada kuvandit siinsest avatud ja innovaatsilisest finantssektorist. Samuti pärsiks see finantssektori terviklikku arengut ja konkurentsi, mis kallutaks krediiditurua veelgi rohkem pankade ehk krediidasutuste keskseks. Tõenäoliselt kaasneks KKM-i piirmäära langetamisega hoopis võlgnike arvu järjepidev kasv nagu nähtub Soome tendentsidest.

EKAL on selgel seisukohal, et turu tõhusamat reguleerimist tuleks alustada positiivse krediidiregistri loomisest. Täpsem ülevaade tarbija olemasolevatest kohustustest tõstab veelgi krediidivõimelisuse kontrolli kvaliteeti ning välistab laenude väljastamise puuduliku laenuvõime või finantskäitumisega isikutele. Sarnane register on olemas juba enam kui kahekümnes EL-i liikmesriigis, teiste seas ka meie naaberriikides Lätis, Leedus, Soomes ja Rootsis. Sellest tulenevalt on Eesti krediidiandjad naaberriikidega võrreldes hetkel selgelt ebasoodsas olukorras.

Pahatihti on võlgnevuste tekkimise probleemiks tarbijate enese vastutustundetu suhtumine. Selleks võiks selgemalt reguleerida õiguslikud tagajärjed juhuks, kui tarbija ei esita oma

¹ Ettekanne on täismahus kättesaadav Finantsinspektsiooni kodulehel: <https://www.fi.ee/et/blogi/kilvar-kessleri-ettekanne-riigikogus-fi-2023-aasta-aruandest>

maksevõime kohta õiget ja täielikku teavet. Tahes tahtmata ei ole võlausaldajatel võimalik saada täielikku ülevaadet tarbija olukorrast (seda ei ole võimalik saada ka konto väljavõtte põhjal) – kõige paremini omab ülevaadet oma finantsseisundist ikka tarbija ise.

Endiselt on ülioluline panustada tarbijate harimisele vastutustundliku laenuvõtmise ja võla haldamise valdkonnas.

Täname veelkord võimaluse eest esitada omapoolsed kommentaarid ja kinnitame, et oleme meeleldi valmis igasuguseks koostööks.

Lugupidamisega

Siim Juks

Juhatuse liige

Eesti Krediidandjate Liit